

תלמוד האיגוד

מאימתי קורין את שמע
פרק ראשון ממסכת ברכות

תלמוד האיגוד
עם פרשנות על דרך המחקר

בעריכת
שמא יהודה פרידמן

תלמוד האיגוד

מאימתי קורין את שמע
ברכות פרק ראשון
מן התלמוד הבבלי

עם פרשנות על דרך המחקר

מאת
משה בנוביץ

נערץ

האיגוד לפרשנות התלמוד
ירושלים תשס"ו

מזכיר האיגוד ומפיק: מרדכי כהן
עריכה לשונית: יהושע גרינברג
עריכת תמונות: דוד שפרבר
הכנה לדפוס: לשון לימודים בע"מ

©

כל הזכויות שמורות
לאיגוד לפרשנות התלמוד
ירושלים תשס"ו
2006

האיגוד לפרשנות התלמוד
ת"ד 4719 ירושלים
talmud@netvision.net.il
<http://atranet.co.il/igud/>

ספר זה הוקדש על ידי
הרב בנימין ראטה
לאשתו
מרי בלומה ראטה
לבנם יונתן דוד
לבנם אהרן גרשון
ולבתם חנה ריבקה

יאריך ה' ימיהם בשמחה וטוב.

כן מוקדש הספר לזכרם הברוך
של הוריו
הרב אלכסנדר ורעייתו מרים ראטה
תודה על תמיכתכם הרצופה
ועל אהבת התורה
שנטעתם בי
תנצב"ה

תוכן עניינים

יג	עם הספר
	הסוגיא הראשונה
3	תנא היכא קאי — ב ע"א
	הסוגיא השנייה
17	ובא השמש — ב ע"א - ב ע"ב
	הסוגיא השלישית
35	עני — ב ע"ב
	הסוגיא הרביעית
53	בין השמשות — ב ע"ב - ג ע"א
	הסוגיא החמישית
65	אשמורה — ג ע"א
	הסוגיא השישית
83	חורבה — ג ע"א - ג ע"ב
	הסוגיא השביעית
103	דוד — ג ע"ב - ד ע"א
	הסוגיא השמינית
129	חכמים — ד ע"א - ד ע"ב
	הסוגיא התשיעית
141	קורא קריאת שמע ומתפלל — ד ע"ב
	הסוגיא העשירית
155	רבי אליעזר בר אבינא — ד ע"ב
	הסוגיא האחת עשרה
169	מטתו — ד ע"ב - ה ע"א
	הסוגיא השתים עשרה
183	ייסורין — ה ע"א - ה ע"ב
	הסוגיא השלוש עשרה
219	אבא בנימין — ה ע"ב - ו ע"א
	הסוגיא הארבע עשרה
233	אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק — ו ע"א - ו ע"ב
	הסוגיא החמש עשרה
243	אמר רבי חלבו אמר רב הונא — ו ע"ב
	הסוגיא השש עשרה
261	אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי — ז ע"א
	הסוגיא השבע עשרה
281	אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי — ז ע"ב
	הסוגיא השמונה עשרה
295	בית כנסת — ז ע"ב - ח ע"א
	הסוגיא התשע עשרה
315	קריאת התורה — ח ע"א - ח ע"ב
	הסוגיא העשרים
329	רבא לבניה — ח ע"ב
	הסוגיא העשרים ואחת
339	שתי פעמים — ח ע"ב - ט ע"א
	הסוגיא העשרים ושתיים
353	רבן גמליאל — ט ע"א

359	הסוגיא העשרים ושלוש ולא זו בלבד – ט ע"א
363	הסוגיא העשרים וארבע אכילת פסחים – ט ע"א
375	הסוגיא העשרים וחמש יציאת מצרים – ט ע"א - ט ע"ב
381	הסוגיא העשרים ושש משיכיר – ט ע"ב
401	נספח: סקירה היסטורית של התפתחות זמני קריאת שמע של שחרית
417	הסוגיא העשרים ושבע סומך – ט ע"ב - י ע"א
435	הסוגיא העשרים ושמונה ברכי נפשי – י ע"א
451	הסוגיא העשרים ותשע חזקיה – י ע"א - י ע"ב
467	הסוגיא השלושים אלישע – י ע"ב
475	הסוגיא השלושים ואחת רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב – י ע"ב
483	הסוגיא השלושים ושתיים רבי יהושע – י ע"ב
487	הסוגיא השלושים ושלוש לא הפסיד – י ע"ב
499	הסוגיא השלושים וארבע בשבתך בביתך – י ע"ב - יא ע"א
507	הסוגיא השלושים וחמש רבי טרפון – יא ע"א
519	הסוגיא השלושים ושש לפניה – יא ע"א - יא ע"ב
529	הסוגיא השלושים ושבע השכים לשנות – יא ע"ב
549	הסוגיא השלושים ושמונה ברכה אחת – יא ע"ב - יב ע"א
571	הסוגיא השלושים ותשע אחר החתום – יב ע"א
589	הסוגיא הארבעים רבה בר חיננא סבא – יב ע"א - יב ע"ב
607	הסוגיא הארבעים ואחת מפני מה – יב ע"ב
617	הסוגיא הארבעים ושתיים בן זומא – יב ע"ב - יג ע"א
635	מפתחות
ix	תקצירי הסוגיות באנגלית

הקדמה

ספר זה המונח לפניכם הוא הפרסום השני מטעם האיגוד לפרשנות התלמוד. קדם לו הספר חמש סוגיות, ירושלים תשס"א, שיועד להציג את מפעל האיגוד בפני קהל הקוראים. חמש הסוגיות נתפרשו שם על ידי חמישה מחברים, וכל אחת מהן מדגימה פרשנות לסוגיותיו של פרק שלם של תלמוד שנתפרש על ידי אותו מחבר, ועתידים לצאת לאור בין פרסומי האיגוד.

הפרק הראשון במסכת ברכות ("מאימתי"), שנתפרש בידי משה בנוביץ ויוצא לאור עולם בזה, הרי הוא הראשון בסידרה זו. אחריו עומד להופיע פרק שביעי ממסכת שבת ("כלל גדול") עם פרשנות מאת שמואל יוסף ולד, ופרק תשיעי מגיטין ("המגרש") שנתפרש על ידי כותב השורות הללו. על ידי כך אי"ה תהיה בידנו בקבוצה ראשונה זו פרשנות שלוש מחמשת הפרקים שיוצגו בספר חמש סוגיות. אנו מקווים שסידרה ראשונה זו עוד תושלם, ותעמוד על עשרה כרכים, המיצגים את השלב הראשון של עבודת האיגוד, פרשנות על פרקים מן הבבלי.

האיגוד נוסד בשנת תשנ"ג במגמה לחבר ולהוציא לאור פרשנות תלמודית המיוסדת על אדני המחקר הפילולוגי וההיסטורי ובו בזמן מעורה במסורת הפרשנית של כל הדורות, דהיינו, ספרי הראשונים והאחרונים ודרכיהם. רצון זה נובע מעיסוקם של המייסדים בפרשנות התלמוד מקודם לכן, וממסירותם העזה לשיטה האינטלקטואלית הכורכת את כלי העיון של הגישה האקדמית וה"מדעית", כגון ביקורת הנוסח והמקורות וכלים רבים נוספים, עם שאיפה לפרש את מוסדות ההלכה ומושגי האגדה של התלמוד הבבלי על פי פשוטם ולאור התהוותם והתפתחותם, וכל זה דרך עיסוק צמוד בסוגיות הבבלי לפי הסדר. במילה, לפי מושגינו, יצירת מהדורה מחקרית (הרחבנו את הדיבור על כך בהקדמה לספר חמש סוגיות ובמקומות אחרים).

התחברנו יחד למשימה משותפת ורחבה זו לאחר עשייתם של כמה מן החברים בחיבורי פרשנות על פרקים מן התלמוד שכבר יצאו לאור במסגרות אחרות.¹ הבריורים לשם קביעת השיטה והכנת הפירוט הראשונים של עיסוק זה מילאו את השלב הראשון של פעילות האיגוד. כעת, עם תחילת פרסומן של עבודות אלה באור הדפוס, אנו נותנים הודאה על לשעבר, וצועקים בתפילה לעתיד לבוא. אשר להמשך פעילות האיגוד, כבר נוסדו תוכניותינו ותחילת עבודתנו בשלב השני של פעילות זו, ובו נרחיב את האופק לחיבור פרשנות על מסכתות שלמות אי"ה. תכנון מפורט, ומשימות החוקרים, כבר נקבעו למסכתות שבת, סוכה, ובבא קמא.

רעיון גדול זה, עם ביצועו החלקי עד הלום, לא היה קורם עור וגידים לולא עזרתם, מסירותם וידידותם של אישים יקרים ומוסדות חשובים. קצרה היריעה לתת ביטוי הולם לעידודם הנאמן ושותפותם המבורכת לחזון ולעשייה. מכל מקום, הובה נעימה להעלות כאן מקצת השמות, ולו באזכור בלבד:

קרן קשת, ומנהלה ארתור פריד

קרן יסלזון, ומנהלה מיכאל יסלזון

דוד ושרה גולדשמידט

דוד וישראל טרופר

איתן ותמר בנוביץ

אליעזר ונחמה יסלזון לזכרם המבורך של ד"ר שמעון וד"ר לינה (לבית פורכהיימר) יסלזון

לואיס ודברה גרבר

ידידים טובים בעילום שם.

ברכה מיוחדת להרב בנימין זאב ראטה על תרומתו להוצאת כרך זה לאור.

יעמדו כולם על הברכה, ויזכו לשמוח במעשי ידיהם.

שי"פ

ירושלים

תשרי, תשס"ו

1 שי' פרידמן, תלמוד ערוך, פרק השוכר את האומנין – הפירושים, ירושלים תשנ"א; הנוסח עם מבוא כללי, תשנ"ז. שי' וולד, פרק אלו עוברין: בבלי פסחים, פרק שלישי, מהדורה מדעית וביאור מקיף, ניו יורק וירושלים תש"ס. מי בנוביץ, פרק שבועות שתיים בתרא: בבלי שבועות פרק שלישי, מהדורה מדעית וביאור מקיף, ניו יורק וירושלים תשס"ג.

לפ" (7_קב312, 7_ע5, 3מפ'טג, *ג"השש"ב, ןם72נ.)4*וופש"ט. ד. %טכ8

לננסי
באהבה

באמת אמרו אשה מברכת לבעלה
תוספתא ברכות ה יז

עם הספר

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

בפתח הספר ברצוני להודות למורי ורבי פרופסור שמא יהודה פרידמן, יושב ראש האיגוד לפרשנות התלמוד והעורך הראשי של הסידרה ושל הספר, שפתח בפני את החלון לעולם המחקר התלמודי, והאיר והעיר לי דרכו מאז, בטוב טעם ודעת;

לחברי אהרן עמית, שסייע בידי ללבן את סוגיות הפרק, העיר הערות חשובות, וכלכל את צעדיי בתבונה;

לתלמידיי במכון שכטר ללימודי היהדות, ובמיוחד לתלמידיי בקורס "בבלי וירושלמי ברכות: עיון משווה", שאותו לימדתי בשנת תש"ס, שאיתם ליבנתי סוגיות מפרק זה וממסכתות אחרות, על הערותיהם המאלפות.

לאיגוד לפרשנות התלמוד ולתומכיו, שבלעדיהם ספר זה לא היה רואה אור;

לעורך הלשוני של הספר, מר יהושע גרינברג, ולמזכיר האיגוד לפרשנות התלמוד, מר מרדכי כהן, על עבודתם הבלתי נלאית בהתקנת הספר לדפוס;

למר דני פינקל ומפעלו לשון לימודים בע"מ, על העבודה המסורה והעיצוב הנאה;

לאבי ואמי, חמי וחמותי, וילדיי – הושע, רחל ונדב – שעזרו לי ועודדו אותי לאורך כל הדרך; ולאשתי ננסי, שליוותה אותי בדרכי וממשיכה ללוות אותי באורך רוח, הבנה ואהבה. באמת אמרו אשה מברכת לבעלה. הספר מוקדש לך, באהבה.

משה בנוביץ

ירושלים

ג' בתמוז תשס"ה

